

gyománys szerepének elerőtlenedése és a társadalmi párbeszédben való részvétel gyengülése is. A keresztény egyházak kevésbé hatékonyan tudják megszólítani a tömeget, és még eredménytelenebb a megszólításuk hatékonysága. A posztmodern emberek megszólításában az új vallásos mozgalmak élményközpontú programjai sokkal hatékonyabbnak tűnnek, és emberek tömegeit tudják elérni. A modern társadalmakra jellemző a különböző alrendszer, így például a gazdaság, a kultúra és a vallás függetlenedése. A vallás uralmi szerepe tehát a peremterületekre szorul ki, és ez által szükségessé válik a vallási identitás kialakulása. A vallásos emberek kisebbségként fontosnak tartják elkötelezettségük hangsúlyozását. Ez az identifikáció azonban nem jelenti feltétlenül azt, hogy vallási viselkedésük teljes körű. Ez alapján beszélhetünk egyházas és intézményhez kevésbé kötődő vallásosságról. A nyugati társadalmakban ez a differenciálódás már korábban lezajlott, keleten ezt akadályozta a szovjet elnyomás.

Tomka Miklós tanulmánya rámutat a rendszerváltás előtti időszak által a kelet-európai régióra nyomott bélyeg valóságára, mely meghatározta a kontinens ezen részének vallásos gondolkodását az utóbbi évtizedekben. Kutatásainak eredményei sarkalhatják az értő olvasót a vallásszociológiai vizsgálatokban a továbblépésre, mely a régió meghatározottságában a globális jelenségek vizsgálatára és a személyes vallásosság változataira helyezi a hangsúlyt. (*De Gruyter*, Berlin, 2010)

TARI ZOLTÁN

LACKFI JÁNOS: A LEGNEHEZEBB KABÁT

Az idén negyvenéves József Attila-díjas alkotó, Lackfi János, születésnapja alkalmából több kötettel is meglepte olvasóközönségét. A *legnehezebb kabát* című gyűjteményes prózakötet történeteinek többsége először tárcanovellaként, „tollrajzként” jelent meg az Élet és Irodalom, illetve a Magyar Nemzet hasábjain, ami műfaji szempontból — az olvasáshoz szociológiai kérdéseket figyelmen kívül hagyva — a századfordulón kialakuló, majd később a Nyugatra nemzedékének írásgyakorlatában megszilárduló műfaji hagyományokhoz kapcsolja ezeket az írásokat. A szűkre szabott terjedelem ugyanis szigorú művészi mértéktartást követel: a cselekményesség helyett az események láncolatából összeálló (élet)történet áll a művek középpontjában, ami a műfaji utalásként is értelmezhető alcímet szem előtt tartva (*Történetek*) arra is választ ad, miért érezzük úgy, hogy valójában a létezés keresztmetszetét adó állóképeket, „életszeleteket” olvasunk. Az író — egy interjúban elhangzó önjelölő metaforá-

val élve — bányásztként hozza világra az élet kincsébányájából történeteit. A főhősök tehát kabátként viselik sorsukat: nem az a fontos, hogyan történnek meg velük az élet dolgai, nem az érdekes, hogy mit élnek át, hanem az, hogyan alakítják ezeket az eseményeket történetté, rájuk simuló kabátta, hordható, hordozható élettörténetté. A szereplők tehát nem egy mese részesei, hanem nekik van meséjük, *elbeszélhető történetük*.

A tragikus emberi sorsokat olykor fantasztikus, csodás elemek oldják meseszerűvé, a féllábú Palibátya történetét például, aki kerek kocsit font magának, majd „bekarikázta a falut, és csupa játékból színesre fonta a sövényeket, vesszőkerítéseket, villanypóznákat és kilométerköveket, artézi kutakat, de még egy kocsmá elé kikötözött biciklit is”, hogy aztán a templomtornyot körbefonva, művészi gonddal magának lábat kerekítve, a toronyból leugorva, és fiatalkori szerelmét ölebe kapva hetedhét határon is túl járjon már (*Drót*). A saját „hétmérföldes csizma” megalkotása áttételesen az *alkotás*, a teremtés világába utalja a feloldhatatlannak tűnő emberi sorstragédia megoldását, a be nem teljesült élethelehetőségek valóra váltását. Szintén a népmesék, a népi mondák légkörét idézi az *Egy kalauz szerelmei* című novella, mely alcíme alapján (*Egy Kosztolányi-novella fonákja*) az *Esti Kornél* című Kosztolányi-szöveg kilencedik fejezetét, a bolgár kalauz élettörténetét írja újra nem mindennapi leleménnyel a kabátgomb és a kutyafénykép motívumán keresztül. A szöveg témája és nyelvi megformálása azonban nem az *Esti*-novellák szövegét idézi, hanem Mikszáth elbeszéléseinek poétikai világát, mindenekelőtt „azt a fekete foltot” a *Tót atyafiakból*. A vendégszövegek és irodalmi allúziók tehát át- meg átszövik a *legnehezebb kabát* szövegét, a *Mínusz öt szint* című novella például nyíltan kapcsolódik pretextusához, „íróján”, Nemeček Ernőn keresztül, hasonlóan a *Bika* című történethez, ami ókori vendégszövegeken keresztül szembesíti (szembesítene) főhősét saját sorsának alakulásával.

Az életképszerűen kibontakozó rövidtörténeteket olvasva változatos tematikus és szövegszervező megoldásokkal találkozhatunk. A mások közömbössége miatt vízbe fúló ember történetében egy drámai jelenet (*Kispöcök*), az öt megalázó férfitől szabadulni nem tudó Anna történetében egy lélektani helyzet (*Autó*), a *Béka* című novellában egy felvillanó gyermeki emlékkép, míg Emil tanár úr történetében egy — csak időlegesen beteljesülhető és csakis a folytonosságból kiragadó „tér-buborékban” megélhető — szerelem múltni nem akaró emléke adja a történet magját (*Barlang*). A szövegek stílári sokszínűsége, a hol élőbeszédszerűen hömpölygő, hol költői eszközökkel megmunkált elbeszélői nyelv, az ironia és a groteszk megjelenési formái, a kihagyások, elhallgatásokra épülő

balladai szerkesztésmód izgalmas poétikai világot eredményez. Az unokáját elcsábító zongoristán retiküllel bosszút álló nagymama tette balladai homályt von a 21. századi szerelmi tragédiára (*Zongora*), hasonlóan a tanyasi nyomorban élő és szerelmesének elvesztésébe beleőrülő Pami történetéhez a *Busz* című írásműben. A „harmonikus életet élő” és szabadidejében verselgető Eszter tragédiája az elbeszélő ironikus hangvételén keresztül ugyan megsejthető, de a konkrét élethelyzet explicit módon csak a mű végén bontakozik ki. „Eszter nagyon jól tudja, hogy a virágok jelzője a »színpompás«, esetleg még a »káprázatos« vagy a »tobzódó«, nem is tér hát el ettől a recepttől, a szépség receptjétől, aminthogy a Clinique alapozóitól vagy a vizes alapú Maybelline Pure-től sem, ezeket felváltva használja, mindkettő elszántan mattít, dinamikus fed, és tartós hatás érhető el velük. Eszter arcán a nehéz időkből elkel némi hiábaigazítás, a köznapi harmónia nem fenéig tejfel, aki próbálta, tudja” (*Vers*). Az öniróniától sem mentes autopoétikus szöveg, melyben a köménymagról írt vers lírai alapanyagát „egy véletlenszerű életrajzi adalék szolgáltatta, mint már annyiszor a világirodalomban”, csak a történet végén tárja fel a férfi ütlegetések elől menekülő Eszter írói ambíciójának lélektani mozgatórugóját.

A komikum iránti fogékonyság olykor abszurd vagy éppen bizarr helyzeteket eredményez. Öregbandi Darwin-díjra is esélyes halálának történetében például egy apa-fiú konfliktus elmérgesedése, egy idióta módon bekövetkező haláleset leírása és egy nem mindennapi disznóvágás krónikája ölt abszurd formában szövegtestet (*Hús*), hasonlóan a szomszéd kakasát videóra vevő, és ez alapján pert indító szomszéd alapvetően groteszk történetéhez (*Kakas*), vagy éppen a

kötőmből által virággá préselt apai kezét életmotívummá alakító *Furcsa, veres virág* című novellához. A humor Kosztolányitól örökölt ontológiai-esztétikai vetülete, mely az élet kisszerűségét és nagyszerűségét, az élethelyzetek komikumát és tragikumát egyszerre képes felmutatni, jelen van szinte minden novellában: a Kálvária-dombot elhordó sziszifuszi lélekként aposztrofált Komcsi Lajcsi történetében, aki alól „kifogyatkozott az ideológia”, a múltban élő érelnemesedése nagymama sorában, vagy a szerelmi vallomásig eljutni képtelen szobrászfiú vágyakozásában.

A három ciklusba (*Kabátok, Bestiárium, Időeltolódások*) rendeződő kötet címadása is figyelemre méltó: az első ciklus (használati) tárgyakat jelölő címei és a második ciklus állatnevei egyaránt trópusként viselkednek, olykor metaforaként vagy szimbólumként tükrözve, olykor életmotívumként alakítva a szereplők személyes történetét. Az élethelyzetről funkcionáló autót (*teknős*), az emberi élet metaforájaként értelmezhető *kispöcök*, a szerelem, a kitörés és a be nem teljesedő családi boldogság szimbólumaként felfogható *busz* vagy az életsorsként is interpretálható, összetett motívumrendszert alkotó *kabát* — amiből mindig az általunk viselt tűnik a legnehezebbnek — egyaránt azt mutatják, hogy csak saját élettörténetének vállalásával válhat az egyén teljes értékű személlyé, azaz szubjektummá.

A könyvborító Kiss Márta *Tavaszi* című festményének felhasználásával készült: a két kabátos, fázósan egymáshoz simuló figura vizuális úton erősíti meg a sok szempontból beszédes kötet- és cikluscím metaforikus értelmét. (*Helikon Kiadó*, Budapest, 2011)

ÉRFALVY LÍVIA

Alois M. Haas

Felemelkedés, alászállás, áttörés

A misztikus tapasztalat és a misztika nyelve

A VIGILIA KIADÓ AJÁNLATA

Alois M. Haas: Felemelkedés, alászállás, áttörés

A misztikakutatás egyik legtekintélyesebb európai képviselőjeként számon tartott Alois M. Haas elméleti írásai a keresztény misztika világból kitörni próbáló törekvéseit (felemelkedés), az emberi élet valóságába radikálisan belebocsátkozó tendenciáit (alászállás) és az állandó isteni jelenlét megérkező tudati tapasztalatait (áttörés) mutatják be.

Ára: 3.500 Ft

Megvásárolható a Vigilia Kiadóhivatalban:

1052 Budapest, Piarista köz 1. Telefon: 486-4443